

DENUMIRI PENTRU SOIURI DE STRUGURI
ÎN MOLDOVA
ÎMPRUMUTURILE
DE
ION NUȚĂ

Lucrarea de față este un capitol dintr-un studiu consacrat terminologiei viticole în graiurile populare din Moldova, din care am publicat un articol¹, unde ne-am ocupat de unele cuvinte moștenite (foarte puține la număr), de creații pe terenul limbii române din cuvinte de diferite origini (prin compunere, derivare cu sufixe) și de creații semantice de la neologisme, creații care au apărut în vorbire, o parte impunându-se și în limba literară. Aici ne vom ocupa de problema împrumuturilor, a acelor cuvinte care au apărut în limba română odată cu varietățile de viță importate, au suferit o serie de transformări fonetice, morfologice și semantice, dar și-au păstrat în mare măsură forma lor din limba de origine.

Termenii străini din terminologia viticolă au pătruns în limba română în două perioade. În prima perioadă, aproximativ pînă în jurul anului 1880, apar, în special, denumiri împrumutate din limba turcă (*ceaus, mischét, razachie*). Sînt termeni vechi aduși odată cu soiurile de viță, fie direct, mai ales de către turci, fie datorită negustorilor români sau străini care făceau comerț continuu peste Dunăre. În a doua perioadă, de după 1880, apar în limba română termeni francezi, maghiari, germani etc., cuvinte care denumesc varietăți introduse în țară după apariția filoxerei. Acestea li se adaugă cîteva cuvinte împrumutate din limbile slave moderne și unii termeni de origine turcă, apăruiți în ultimul timp.

¹ Ion Nuță, *Denumiri pentru soiuri de struguri în Moldova*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, tomul XXII, 1971, p. 49—91.

Etimologiile au fost stabilite pe baza dicționarelor citate (în cazul cuvintelor atestate de către acestea: *ceauș*, *razachie*, *mischel*, *slăviță*, *gămză*, *muscat*) sau a lucrărilor de viticultură și ampelografie, când termenii nu figurează în lucrări de lexicografie (*chișmiş*, *afuzali* și toți termenii de origine franceză). Pentru alte cuvinte (de origine ucraineană, germană sau maghiară) au fost consultate dicționare explicative ale limbilor respective.

Materialul care stă la baza lucrării este cules din 818 localități din toate județele Moldovei. S-au făcut anchete directe cu un chestionar special pentru viticultură² în 506 localități, 312 însumând răspunsuri la o anchetă indirectă. O listă de 531 de localități (371 anchete directe + 160 anchete indirecte) a fost publicată³, restul localităților, 287 (135 anchete directe⁴ + 152 anchete indirecte), apărind în *Lista localităților anchetate* de la sfârșitul acestui articol. Tot aici vom da și un supliment de *Sigle și abrevieri*, restul putând fi consultate tot în articolul anterior (p. 83—84).

I. CUVINTE DE PROVENIENȚĂ TURCĂ

Cuvintele turcești care denumesc soiuri de struguri sînt puține și au apărut în limba română în două perioade: în a doua jumătate a secolului al XIX-lea (*ceauș*, *mischel* sau *mischel*, *razachie*) și după anul 1900 (*chișmiş*, *afuzali*). Cele mai răspândite sînt *ceauș* și *razachie*, celelalte apărind cu totul izolat.

Cuvîntul *ceauș*⁵ (cf. tc. *čauš üzümü* „varietate de struguri“), care denumește o varietate de struguri proprie Dobrogei și Transilvaniei, e întâlnit în Moldova, mai ales în zona Bucium—Uricani—Cotnari.

Ceauș (scris uneori în lucrările de specialitate *ciauș*⁶), introdus inițial în limba română ca substantiv masculin, prin derivare moțională devine substantiv feminin (*ceaușă*; Mov., Os), iar prin acordul de gen cu substantivul generic *poamă* capătă funcție de adjectiv: *poamă ceaușă*⁷ (A, Or, C). Într-o singură localitate (Ho) este atestată forma *struguri ceauși*⁸, în care acordul se face cu substantivul generic *strugure*. În cîteva cazuri, datorită monoftongării, apar formele *ceuș* (Bi, F), *ceușă* (Coz, Gn), *poamă ceuș* (Uc)

² S-a publicat în *Chestionar dialectal (nume de locuri și de persoane, terminologia meseriilor, a viticulturii și pomiculturii etc.)*, Academia R. S. România, Filiala Iași, Centrul de lingvistică, istorie literară și folclor, Iași, 1969.

³ Vezi Ion Nuță, *art. cit.*, p. 86—90.

⁴ Aici intră și localitățile anchetate pentru *Noul Atlas lingvistic român pe regiuni. Moldova și Bucovina*.

⁵ BL, 94; DDRF; DAMÉ; NI, 63; SI, II, 126; BT, 400; DA; DU; RVV, 126; TS, 16; BBH, 126; FME, II, 61; SCRIBAN, D; AFP; CA, 208—211; Amp. II, 291; DSM, 10—11; GO, 100; CVS, 215.

⁶ SI, I, CCXXXV; SI, II, 126; B, 547; BBH, 216; FME, II, 56.

⁷ H, III, 95,208; DA; SCRIBAN, D.

⁸ SCRIBAN, D.

și *poamă ceușă* (G, SN). Mult mai des se întâlnesc însă unele derivate independente⁹ sau precedate de determinantul *poamă*.

Uneori, varietatea *ceauș* este numită printr-o serie de sinonime: *turcească*¹⁰ (Iași, Tecuci, Vaslui), *poamă turcească*¹¹ (Iași, Tecuci, Vaslui), *struguri turcești*¹² (ZI), *poama lîrcului* și *poamă tîrcă* (Odobești, Panciu și, rar, spre Bacău). De asemenea, s-au răspîndit denumiri în care un adjectiv urmează numele de bază: *ceaușă mare* (Măd, TF), *ceauș mare*¹³ (Ct), *ceaușă ovală* (R, Td), *ceauș negru*¹⁴ (Cj, Zb), *ceauș alb*¹⁵ (ZI), *ceauș roz*¹⁶ (Ct, Tom.), *turcească mare* (Bd. Cut.), *turcească albă* (Cm, IN). Într-un singur caz adjectivul precedă substantivul (*albă ceaușă*, Mg.), iar la Cotnari e răspîndită forma *ceauș turcesc*.

Cuvîntul *razachie*¹⁷ (< tc. *razakij*) denumește o varietate de struguri cu ciorchinii cilindrici, încărcăți cu boabe lunguete, albe sau roșii, mari și foarte cărnoase. Termenul este răspîndit și cunoscut în toată Moldova. În cîteva localități apar denumirile *razăchie* (Dc), *razalie* (MnS), *răzăchie*¹⁸ (Cj), *razuchie* (IIt, Mih), *razăchie* (Mg, Pe). Rar, termenul este urmat de un adjectiv, pentru a se stabili exact varietatea: *razachie albă*¹⁹ (Ct, Mj, Ph) *razachie roșie*²⁰ (Ba, Mil), *razachie neagră*²¹ (Mg, Sh), *razachie roză*²² (IIs, Lg).

Tot din limba turcă s-a răspîndit în Moldova cuvîntul *mischét*²³ sau *mişchét*²⁴ (< tc. *miskel*), care denumește o varietate de struguri de masă cu boabele de mărime mijlocie, miezul zemos și miros de busuioc. În regiunea viticolă Cotnari se întâlnesc formele *mischét* și *poamă mishétă* (Ct, Cj, Ha), *mişchét* și *poamă mișchétă* (Ct), *mişel* și *poamă mișetă* (Ct, Lz, Zb), iar în jurul

⁹ Cf. *ceaușluc* (Amp. II, 291.)

¹⁰ JO, 53; H, VIII, 89v, 137, 152, 250, IX, 230; XI, 311, XIII, 324, 387v, 468v, 508, XVI, 271, 395, DV, 10; DS, 38; NI, 63; PI, 218; DU; BBH, 216; FME, II, 61; Amp. II, 291; BD 182.

¹¹ H, VI 112, 133; XIII, 216, 324; BD, 182.

¹² H, XIII, 216.

¹³ BL, 94; ȘI, II₁, 126; DA.

¹⁴ BL, 94; ȘI, II₁, 126; DA; DU; CJ, 48.

¹⁵ FME, II, 56; CA, 208; Amp. II, 291; DSM, 10; MCS, 50; CJ, 47; DGS, 22.

¹⁶ FME, II, 61; CA, 211; Amp. II, 307; DSM, 18; CJ, 47.

¹⁷ IP, 264; BLB, 94; GA, 119; HEM; CN; LE; DV, 10; DDRF; DS, 44; NI; ȘI, II₁, 300; VIN, 170; PS; TDRG; ALEXI, W; BT, 413; B, 600; GLB; DU; RVV, 222; PP, 359; TS, 13; CADE; SCRIBAN, D; BBH, 222; FME, V; ER, III, 407; DL; DM; CA, 237—238; GO, 95; CVS, 224. vezi H, I—XVI.

¹⁸ BD, 182.

¹⁹ B, 565; CA, 237; Amp. III, 379; DSM, 18; MCS, 56; DER, IV, 44; CJ, 49; CLAX, 197. II, IV 83, X IV 395, 21

²⁰ B, 565; CNS, 581; CA, 238; Amp. III, 391; DSM, 18; DER, IV, 44; CJ, 49; CLAX, 202; DGS, 44.

²¹ Amp. IV, 290; CSN, 290.

²² MCS, 56.

²³ MM; LE; NI, 78; VIN, 157; TDRG; BT, 411; B, 564; GLB; LU; RVV, 122; TS, 14—15; TA, 156; CADE; SCRIBAN, D; DL; DM; TeS, 1050; DLR; H, XIV, 21, 358

²⁴ AT, 132; JO, 54; BLB, 94; NI; VIN, 130; ȘI, I, CCXXV; TDRG; DA; TS, 16; CADE; SCRIBAN, D; DLR.

Mai răspândite sînt însă sinonimele provenite de la fr. *bordeaux*¹⁰⁹: *bordó* (Biz, Bm, Ct, St, Vi), *bórdo* (Bî, Ci, Str), *bordóu* (Bc), *poamă bordă* (Mg), *bordeancă*¹¹⁰ (Ci).

Izolat, *cabernéta francă* (Bun), *caberfranca* (Eu), *franca* (St) și *poama francă* (Eu) numesc soiul francez *cabernet franc*¹¹¹, o varietate asemănătoare cu *cabernet sauvignon*, dar cu ciorchinele mai mic și boabele mai dese.

*Chardonnay*¹¹² — *pinol Chardonnay* este răspîndit mai ales în regiunile viticole ale Moldovei, fiind cunoscut sub numele de *șardonél* (Fs), *șardone*¹¹³ (Ct), *șardoneancă* (Ct, Lv, Pp), *șardónă* (H, Ha), *cardonai* (Cl), *poamă de Șardonia* (Ct, Md), *pișozárdă* (Le, St), *poamă șardónă* (Ip, Mx, SN).

*Muscadélul*¹¹⁴ (cf. fr. *muscadelle*) apare mai ales în zonele viticole sub forma *muscádă* (Bl, Hv), *muscadél* (Bîrn), *muscadělă* (Tru), *poamă muscadělă* (Hs, Tr), *muscadělă* (Na), *muscadé*¹¹⁵ (PM).

Dintre soiurile de masă franceze foarte răspîndit este în Moldova *muscatul*¹¹⁶ (cf. fr. *muscat*; Bsa, Cos, Ctr, Er, II, Ic, Lt, Os, Td, To, V), numit și *mușcát*¹¹⁷ (J, Ln, Ru), *mușcăcát* (Ht, Si), *mușcăcătă* (Ht) (Moy), *muscát* (Ct).

De cele mai multe ori cuvîntul este precedat de determinantul *strugure* sau *poamă* și își păstrează astfel rolul de adjectiv variabil¹¹⁸: *strugure muscát* (Ds, Cn, Ct, Mt, Ru, Sn), *struguri muscăfi* (Ml, TF), *poamă muscătă* (Ep, Ll, Mn, Of, Per). Alteori, însă, își pierde această funcție și se substantivează:

a) cînd este urmat de un adjectiv calificativ: *muscát alb* (Ct, Fs, SP), *muscătă albă* (Cg, G, Moy, NB), *muscát negru* (Ct, Cuș, Fi, Gr), *muscătă neagră* (Cj, Fl), *muscát bun* (Cp), *muscătă bună* (Db, Dd).

b) cînd este urmat de determinări care arată varietatea: *muscát hambúrg*¹¹⁹ (Ap, Ben, Căl, Cl, Cș, Fa, Gîl, Hi, Hs, Izv, Md, NB, Pun, Run, Tța, Șl, Șș, Ue), *muscát de Hámburg* (Ax, Biz, Fs, Ge, Lt, Sil, Vc, Voi, Vș), *muscát de Hambúrg* (Czg, TF), *muscát hambúrg negru* (Sch), *muscát hambúrc* (Bc, Hs), *muscătă hambúrg* (MD), *muscát otonél* (Ax, Ben, Boh, Căl, Cl, Cmă, Ctr, Cuc, Ds, Mic, Mz, O, Oc, On, Ru, SP, Sch, Ue), *muscát de otonél* (Ce).

¹⁰⁹ DV, 11; DS, 49; VIN, 158; NI; RVV, 122; BIV, 307; CNS, 134; CA, 359; Amp. II, 245; GO, 97; CVS, 273.

¹¹⁰ GO, 99.

¹¹¹ B, 580; BT, 422; AP, 23; TV, 37; RVV, 123; CNS, 130; Amp. IV, 107.

¹¹² VVA, IV, 6; TV, 37; BV, 58; BBH, 188; FME, II, 41; ER, III, 407; CNS, 149; CA, 337; Amp. II, 321; CJ, 51; CVS, 265.

¹¹³ Amp. II, 321.

¹¹⁴ BT, 427; GV, 46; B, 586; RVV, 125; TS, 14; TV, 37; BV, 67; BBH, 196; FME, IV; ER, III, 407; CNS, 455; CA, 345; Amp. V, 191; CVS, 270. LM, 93 înregistrează și forma *muscatél*.

¹¹⁵ CA, 345; Amp. V, 191.

¹¹⁶ COSTINESCU: AFP; DL; DM. Cuvîntul, cu funcție adjectivală (= cu miros de tămîios), pare a fi cea mai veche denumire franceză apărută în limba română pentru a denumi o varietate de struguri.

¹¹⁷ Cf. DLR.

¹¹⁸ DLR îl atestă ca invariabil (!).

¹¹⁹ HUȘI, 79 înregistrează cuvîntul fără accent.

u varietatea *muscat de Hamburg*¹²⁰ au mai fost înregistrate și le: *hambürg* (Bgi, Cer, Cti, Cuc, Czi, Ic, J, I.D), *hánburg* (Ml),¹²¹ (Hl, Mih, Pl., St), *ambürg* (Ln) și *hambúrb* (Boc), iar pentru *Ollonel*¹²¹: *otonél*¹²³ (în toate zonele viticole ale Moldovei), *otonél* (Cu), *otonélă albă* (ȚD), *otonél tămîios* (To), *motonél* (< fr. *motte* -ime dat pentru *muscat Ollonel*“; Ct). Izolat a fost întâlnit cuvîntul (de la *muscănă* „nueșoară, fructul aromat al nueșorului“; Mg), care te în general varietatea *muscat*.

cori se fac confuzii între denumirea de *muscál*, -ă („tămîios“) și („plantă decorativă“) și apar denumiri ca: *mușcătă* (Cl, Mt), *muș-Hs*), *mușcătă de Hambürg* (Bu, Sm), *mușcát hambürg* (Fa), *mușcál* (Fi, Vi), *mușcál otonél* (Cn, Lț), *mușcáta lui Otonél* (Mt, Sm)¹²⁵.

*Pinotul*¹²⁶ (cf. fr. *pinot*) este un termen general care numește cele trei ale soiului francez. Mai frecvent apar forme de tipul: *pinót* (Cozia, , *pinó* (Fs), *penóu* (O, Ve), *pinóu* (Cț), *pinótă* (Ci, Hu), *pinlótă* (H). multe localități însă există denumiri speciale pentru fiecare soi de *not noire*¹²⁷ > *pinóu negru* (B, Cz), *pinót negru*¹²⁸ (Cozia, Vl), *pinó u*), *pinóu nuár* (Cț), *pinó noár* (Cmă), *pinót nuár* (Ue), *pinó roș* (*Pun*) ț, Hu); *pinót grís*¹²⁹ > *pinó gri*¹³⁰ (Birn, Biz, Boh, Cer, Cl, Cmă, řu), *pinót cenușiu*¹³¹ (Cma), *pinót gri*¹³² (Boc, Cig, Lț, Vl), *pinó griu ít vînă*¹³³ (Cl), *pinó gri* (Str), *pinóu alb* (M, VG), *frâncă pinó* (Eu, nă frâncă (Ce, Ct), *poamă gri* (Boc, Fo); *pinot blanc*¹³⁴ > *pinó blarc not blanc* (Ct), *pinó alb* (Su) și *pinót alb*¹³⁵ (Fo).

VVA, III, 105; RVV, 126; TS, 14; TV, 37; NV, 304; FME, IV, 102; ER, LTR, XI; CA, 217; Amp. III, 95; OV, 233; DSM, 13; DPA, 76; MG, 51; , 454; DLR; CJ, 48; DGS, 24; HUȘI, 39; GO, 97; CVS, 216.

BD, 182 înregistrează cuvîntul fără accent.

BT, 432; GV, 40; B, 594; AP, 22; TS, 14; TV, 37; NV, 302; FME, IV, ER, III, 407; AFP; CD, 49; CS, 104; BDV, 94; MV, 122; BIV, 311; ; CA, 369; Amp. III, 145; OV, 242; DPA, 126; DSM, 14; DER, III, 454; , 33; HUȘI, 83; CVS, 279.

FME, IV, 337; CD, 49; CS, 104; CNS, 472; CA, 369; DPA, 126; BD, 182. CN, 472; CA, 369; Amp. III, 145; CVS, 279.

S-ar putea presupune, cel puțin pentru *mușcat*, -ă, că sint și formele învechite *iscal* (vezi DLR).

NI; PV, 10; FME, IV; LTR, XII.

BT, 423; B, 582; AP, 23; TS, 12; TV, 37; BV, 50; BBH, 182; FME, IV, 52; MV, 126; BDV, 101; BIV, 309; CNS, 554; CA, 364; Amp. III, 329; ; OV, 240; DER, IV; 754; CJ, 52; HUȘI, 98; CVS, 276.

RVV, 123; CD, 52; BIV, 309; CNS, 554; Amp. III, 329; GO, 79; LTR, , 182.

AP, 21; RVV, 124; TS, 12; TV, 37; BV, 53; BBH, 184; FME, IV, 623; 107; CD, 50; CS, 100; MV, 118; BDV, 96; BIV, 298; CA, 339; Amp. III, 238; DPA, 118; DER, III, 754; CJ, 51; HUȘI, 96; GO, 97; CVS, 267.

Amp. III, 297.

LTR, XII.

AFP.

RVV, 124.

AP, 21; RVV, 124; TS, 13; TV, 37; BV, 56; BBH, 187; FME, IV; BIV, 119.

RVV, 124; LTR, XII.

*Selection carrière*¹³⁶ e numit: *selecțion*¹³⁷ (Boh), *seleción* (Bg, Sf), *seleción* (Birn, Cc, Cm, H), *silicsón* (Mg, Vu), *selecsión carier* (H), *selecsión* (Mg, Mx), *silicțion* (My), *selecțion* (Run, Td), *selecțion cariere* (Ge, Oc), *celecsión* (Gj), *selecsión* (Cl).

Acești termeni au apărut în limba română după anul 1930, dată la care soiul de struguri *selection carrière* a început să se impună în cultură în Moldova și Muntenia¹³⁸.

Mai rar se întâlnesc în Moldova unele cuvinte care numesc varietățile *cinsaut*, *oporlo* și *castel*: *cinsaut*¹³⁹ > *poamă cinsătă* (Cj), *cinsanét*¹⁴⁰ (Bm, Dl), *poamă cinsanétă* (Bn), *samsón*¹⁴¹ (Cș, Gn, IN, Sn), *samusó* (Bu), *sansón* (Cl), *sensón*¹⁴² (Bol), *sensó*¹⁴³ (Cozia), *șensó* (Su); *oporlo*¹⁴⁴ > *opórto* (Ber, D), *apórto* (LC, Tr); *castel* > *castét*¹⁴⁵ (Cș, Td), *castétă* (Bm, Uc).

B. DENUMIRI PENRRU SOIURI HIBRIDE AMERICANE ȘI FRANCO-AMERICANE

Tot la sfârșitul secolului al XIX-lea și tot prin intermediu francez pătrund în limba română denumiri pentru hibrizii producători direcți americani și franco-americani¹⁴⁶. În general cuvintele și-au păstrat forma de bază din limba de origine, adaptându-se numai sistemului fonetic al limbii române, și doar în câteva cazuri, pentru cuvântul străin au fost create sinonime.

a. DENUMIRI PENTRU HIBRIZI AMERICANI

*Delaware*¹⁴⁷ a fost introdus în România după 1880. Strugurii sînt albi, uneori rozii, cu boabele foarte mărunte. Datorită faptului că se coace de-

¹³⁶ B, 588; RVV, 125; TS, 14; CSN, 621; CA, 286; Amp. III, 535; DPA, 102; GO, 97; CVS, 250.

¹³⁷ Amp. III, 535; BD, 182.

¹³⁸ Cf. CVS, 250.

¹³⁹ BT, 425; B, 581; GV, 40; PV, 10; RVV, 124; TS, 12; BBH, 216; FME, II, 71; PSS, 123; BL, 149; CA, 221; Amp. II, 403; DSM, 14; MC, 52; CJ, 48; DGS, 26; HUȘI, 65; GO, 97.

¹⁴⁰ Amp. II, 403.

¹⁴¹ GV, I, 7 octombrie 1949, p. 32; Amp. II, 403; BD, 182.

¹⁴² BD, 182.

¹⁴³ Amp. II, 403.

¹⁴⁴ PS; B, 590; GV, 45; AP, 23; RVV, 124; TS, 12; BBH, 172; BIV, 311; CNS, 517; CA, 319; Amp. III, 277; DPA, 110; CJ, 51; HUȘI, 39, 65, 83; CVS, 259. Este un soi de origine portugheză venit la noi prin intermediu francez.

¹⁴⁵ BT, 425.

¹⁴⁶ Hibrizii producători direcți „au luat naștere după apariția filoxerei în Europa ca o încercare de a reface viile distruse; au fost aduși din America (hibrizi producători direcți vechi sau americani) sau au fost creați în Franța, prin altoirea speciei europene, nerezistentă la filoxeră, pe viță de origine americană” (TS, 3), căpătînd numele de hibrizi producători direcți noi sau franco-americani.

¹⁴⁷ VVA, VI, 186—189; LC; TS, 12; CH, 20; FME, III; GH, 8.

vreme, în Moldova e răspîndită cu numele de : *poamă de vară* (Gîg, Red), *poama din vară* (Ar), *poama de la vară* (Ct, L), etimologii populare pornind de la numele străin *Delaware*, apreciat ca motivat, prin coacerea, vara, a strugurilor, deși inițial el s-a răspîndit în toată Europa cu numele localităților americane *Delaware*, unde a fost creat¹⁴⁸.

I se mai spune : *delvâr* (Nz), *delavâr* (Be, But, Cer, Cv, Cbi, Gc, Frm, Mic, Rch, SN, Su), *delevâr* (Boh, Cti, Hț, ȘM), *delivâr* (Bru, Gj, Pun, Su, Td, Ză), *dilavâr* (O), *delvără* (Ar, Eu, Mg), *delavără* (Boh, Bg, Ghi), *delevără* (Șt), *delevăre*¹⁴⁹ (Pa), *delivără* (Bez, Bgd, CV, Ld, Ll, M, Pa, Ra, Ve), *dilavără* (Stu), *delivárd* (Ar), *delivărcă*¹⁵⁰ (Mg), *delivárdă* (Ep), *delivárt* (Eu), *delivór* (Cp), *delvâr roz* (Fa), *delavâr roz* (Ghe), *delavâr albă* (Co), *delivâr alb* (Mg), *delivâr negru* (Mj), *delivâr roz* (H), *delivór alb* (Bîrz). Într-o singură localitate este numit *tămîios di la vară* (Li).

*Noah*¹⁵¹ este un producător direct american cu strugurii albi-verzui, introdus la noi în 1889¹⁵². Formele *noáh*¹⁵³ (Căz, M) sau *nóah* (Cmă, RV) sînt puțin răspîndite în Moldova. În schimb, apar cuvintele *noh* (Ig, Zr), *nóha* (DM, In, J, Mu, Răz) și *nohá* (GV, Șt, Tt), ca urmare a unei contrageri, iar de la acestea, prin epiteză, s-a ajuns la formele *nohán* (Bsa, Căz, Cer, Co, Corn, M, Pț, Rch, Rz, Sto, Tl, Tz, Vu și în toate localitățile din județele Bacău și Neamț), *nóhan* (AV, Buș, Lip), *nohánă* (Ceș, Cie, Gj, Har, Pal, Șt), *nohám* (Coș, Gg, Hir, Izv, Me, Ppo, Sch, SP, Ue), *nuhámă Sch*), *nóhac* (Căt, Dța, Lca, Pj).

Uneori, circulă cuvintele *novác*¹⁵⁴ (jud. Botoșani), *novácă* și *poamă novácă* (Li), prin schimbarea fricativei laringale surde în fricativă labiodentală sonoră.

Izolată la Iași (Bta) și mult mai frecvent în județele Botoșani (Cz, Dța, Hș, In Lm, Of, Pă, Sah, Sza) și Neamț (Bah, Bat, De, Ir, Ll, Poi, ȚD), este răspîndit termenul *nóva*¹⁵⁵. Deși DLR propune o etimologie maghiară, credem că *nóva*, cel puțin în nordul și nord-estul Moldovei, provine, prin apocopa lui *c*, din *novác*.

Alteori termenului de bază îi urmează un adjectiv calificativ : *nohán alb* (Fa, Gl, M, Md), *nohán negru* (MC, Sch), *nohán galben* (M), *nohánă neagră*, (B), *noh negru* (Ig), *nóhă albă* (li, Vțc), *nóhă neagră* (Vțc), *núhă albă* (Ct,

¹⁴⁸ *The Encyclopaedia Britannica*, Fourteenth edition, volume 7, London—New York, 1929, p. 151.

¹⁴⁹ BD, 182.

¹⁵⁰ *Ibidem*.

¹⁵¹ Numele vine de la *Noah*, un personaj al *Vechiului Testament*, căruia îi sînt atribuite „descoperirea culturii viței de vie“ (*The Encyclopaedia Britannica*, volume 16, p. 476) și „invenția vinului“ (*Grolier Encyclopedia*, New York—Toronto, volume 15, p. 69).

¹⁵² CH, 19.

¹⁵³ NV, 23; BVV, 48; VVA, V, 171—179; LC; DPD, 68; TS, 12—14; CH, 19; FME, III; LFR, IX; GH, 8.

¹⁵⁴ Forma apare și în R.S.S. Moldovenească.

¹⁵⁵ TS, 12; GH, 8 (trecută în paranteze pe lângă *noah*); atestat la Caracal (LR IX, 2, p. 19) și în general în Oltenia (GLOSAR, OL, 73); BD, 182.

Mă), *núhă neagră* (Pă), *nóvă albă*¹⁵⁶ (Fr, TF), *nóvă neagră*¹⁵⁷ (Bo), *nóvă italiană*¹⁵⁸ (Of), *novác alb* (Lm).

Mai puțin răspândite sînt însă denumirile altor specii de hibrizi :

*Clintón*¹⁵⁹ (Ct, MgS, SH), *lintón* (Bee), *lintónă* (Bee, Ip), *glintón* (Pg), *poamă clintón* și *poamă clintonă* (în jud. Botoșani) < fr. *Clinton*; *otelo*¹⁶⁰ (Pă), *otél*¹⁶¹ (Lam), *otelă* și *poamă otelă* (Buș), *hotelă* (Băh), *otelă albă*¹⁶³ (Dd) și *otelă neagră*¹⁶⁴ (H), pentru varietatea *Othello*¹⁶⁵; *jachél*¹⁶⁶ (Do), *jaghél*¹⁶⁷ (Fs), *jichél*¹⁶⁸ (Bt), *jachelă* și *poamă jachelă* (Ct, Fl), pentru hibridul *Jacquez*¹⁶⁹; *blânc*¹⁷⁰ (In, J), *blâncă* (In), *blanb* (Bo), *bland negru* (Hă) pentru *Blanc*. În județul Botoșani e înfilnită destul de des varietatea *isabelle*¹⁷¹ sub numele de *izabélă* (Cș, Gri, Mh, Mnd, Suh), *poamă izabélă* (Ag, Ib, MR) și *zabélă* (Cș, MR, Sor).

D. DENUMIRI PENTRU HIBRIZI FRANCO-AMERICANI

În jurul anului 1900, odată cu introducerea producătorilor direcți americani *isabelle*, *taylor*, *noah*, *clinton*, *blanc-définance*, *delaware etc.*¹⁷² au apărut în podgoriile românești „forme noi ale acestor specii obținute în Franța; hibrizi denumiți franco-americani”¹⁷³. Dintr-un număr destul de mare¹⁷⁴, mai răspândiți în Moldova sînt: *terras*, *seibel*, *couderc*, *gaillard*, *castel* și *Ferdinand de Lesseps (fraga)*. În limba română cuvintele respective reproduc denumirea franceză a soiului de struguri. În Franța, acești termeni provin de la numele hibridatorilor care le-au creat¹⁷⁵.

¹⁵⁶ BD, 182.

¹⁵⁷ *Ibidem*.

¹⁵⁸ *Ibidem*.

¹⁵⁹ NV, 21; VVA, VII, 91; DPD, 68; TS, 16; GH, 19; LTR, IX.

¹⁶⁰ BD, 182.

¹⁶¹ GLOSAR, OL, 76.

¹⁶² *Ibidem*.

¹⁶³ BD, 182.

¹⁶⁴ *Ibidem*.

¹⁶⁵ BVV, 26; VIN, 129; VVA, V, 160—170; DPD, 68; BH, 80; TS, 12—14; CH, 20; FME, III; GH, 9.

¹⁶⁶ GLOSAR, OL, 56.

¹⁶⁷ BD, 182.

¹⁶⁸ GLOSAR, OL, 57.

¹⁶⁹ NV, 18; BVV, 48; NP, 6; BT, 428; VIN, 128; TS, 14; CH, 21; FME, III, LTR, IX; BD, 182. Este un hibrid cu bobul negru-violet, introdus la noi în 1889.

¹⁷⁰ NV, 21; TS, 13; CH, 19; GLOSAR, OL, 7; BD, 182.

¹⁷¹ BVV, 48; VIN, 157; VVA, V, 203—210; TS, 16; CH, 18; FME, III; GH, 9; BD, 182.

¹⁷² CH, 18—21, dă o listă de 13 soiuri de hibrizi producători direcți vechi (americani) răspândiți în podgoriile românești.

¹⁷³ TS, 11.

¹⁷⁴ CH, 22—48 dă un număr de 13 hibrizi franco-americani, cu foarte multe varietăți.

¹⁷⁵ Cf. VVA, VII; DPD, 6—9; FME, III.

*Terásul*¹⁷⁶ sau *terázul*¹⁷⁷ (cf. fr. *Terras*) este un hibrid cu boabele mici, negre, cu miezul incolor și moale, introdus la noi „în 1895 de d-na O. Bengescu în vile sale de la Sărata—Monteoru, județul Buzău”¹⁷⁸. S-a răspândit repede în toate regiunile de la șes, și astăzi se întâlnește în toată Moldova cu numele de *terás*¹⁷⁹ (Bgd, Co, Pa, Ru, Sîr, Tn, Vu), *terásă*¹⁸⁰ (Ag, Be, Bci, Boz, Cli, CV, De, DM, Frm, Ghi, Gș, Ir, Ll, MC, Mic, Mu, Plu, Poi, Ra, Sp, Te, Ve), *tereásă* (Cm, D, Ms, Pn, Rd, Tb), *terésă* (Bi), *teráz* (Dri, Ml, Reh, Sbo, ȘM, Zn), *teráză* (Er, J, Ld, Lm, Sa, Su, Tt, Urs), *tereáză* (Băd, Boh, Corn, GB, Gdi, In, Izv, MC, Pl, Sil, Uch), *terezői* (Hș), *tirás* (Ar, Bl, Cmă), *tirásă* (D, Sp, Vi), *tirásă* (Cie), *tiráz* (Ts), *tiráză* (Bh, Bz, Hîr, Sto, T), *tireáz* (Bgi), *tireáză*¹⁸¹ (Bda, But, Dra, Har, Ig, Ló, MD, O, Pă, Pir, Pni, Răz, Sh, Stu, Sț, VT), *tireáză*¹⁸² (De, Ra). Cîteodată, aceste forme sînt precedate de substantivul generic *poamă*.

De cele mai multe ori cuvîntului de bază i se adaugă un adjectiv calificativ pentru precizarea culorii, mărîmii sau a perioadei de coacere: *terás negru* (Bah, Sîr), *terásă neagră* (Bh, TD), *terásă albă* (TD), *teráz negru* (Sch), *teráză neagră* (Fa, Ue), *tereáză neagră* (Ha, Pd, Să), *tereáză albă* (Ha), *tirás alb* (LD), *tirásă neagră* (Bh, LD), *tiráz alb* (Tș), *tiráz negru* (Tș), *tiráză albă* (Mg), *tiráză neagră* (Bud), *terás varătic* (Fr, Hu), *tirás nohán* (Li, Pu), *tirásă măruntă* (To).

*Coudércă*¹⁸³ (cf. fr. *Coudere*) este un hibrid cu boabele roșii, negre, ovale, cu piețița tare.

E întilnită sub numele de: *cudércă*¹⁸⁴ (jud. Iași, Ben, Ceș, Cl, Co, Coș, Gdi, Ig, Lh), *codércă* (Băd, Reh), *codércă* (J), *cudérc* (Cmă, Ru, Sch), *cudérc* (Bo), *cudîr* (Bn), *cudîră* (Mg, PL), *cudric și cudrică* (Co), *gudércă* (Vj, Vțc), *gutércă* (Vș), *gudérc* (Dri), *cudércă albă* (Gș), *cudércă neagră* (Gș), *cudérc alb* (Sch), *cudérc roz* (Sch), *cudér* (Gi, Is, Su), *cudércuță* (Gn, Il, Rz), *cudérgă* (Cl, Cu, Su).

Gaiárda (cf. fr. *Gaillard*) este atestată în lucrări de specialitate numai cu numele franțuzesc¹⁸⁵. În graiurile din Moldova i se zice: *gaiárdă* sau *poamă gaiárdă* (Bs, Ceș, Fn, Frm, Fs, Izv, Pt, Rm, Su, Vu), *gaiárd* (Bv, Cmă, Coș, Cv, Ge, Md, Ppo, Ve), *gaiérdă* (CV), *gaiérd* (Ie), *gaiárdă*¹⁸⁶ sau *poamă gaiárdă* (Cie, Cu, Rd, Vi, Vo), *gaiárd* (Corn, Răz), *gaiárdă rară* (Coz), *struguri gaiárdzi* (So), *gaiádră* (Bl), *gaiárduță* (Ht, Pir).

¹⁷⁶ LC; BS, 53; BII, 73; TS, 13—16; CH, 11; FME III; GH, 10.

¹⁷⁷ DL; DM.

¹⁷⁸ CH, 11.

¹⁷⁹ BD, 182.

¹⁸⁰ DL; DM; BD, 182.

¹⁸¹ BD, 182.

¹⁸² *Ibidem*.

¹⁸³ VVA, VII, 158—167; DPD, 10—26; BS, 52; BH, 9—26; TS, 13—16; CH, 42—44; FME, III; GH, 12; LTR, IX.

¹⁸⁴ BF.

¹⁸⁵ VVA, VII, 167; DPD, 10—26; BH, 74; TS, 13, 15; CH, 46; FRE, III; LTR, IX.

¹⁸⁶ GLOSAR, REG.

Pentru varietatea *Seibel*¹⁸⁷ (cf. fr. *Seibel*), în Moldova se întâlnesc următorii termeni: *sibel* (Vn), *sébel* (Vc), *síber* (In), *séber*¹⁸⁸ (Cer, Coş), *séibel* (Co, J), *séibăr* (Ră), *síberă* (Cie), *séberă* (Izv), *séveră*¹⁸⁹ (Cv), *seibereá* (Ig), *sáibăr* (VI), *séiberă neagră* (Sch) şi *scíbel negru* (Ru).

Cel mai adesea se întâlnesc însă formele *záibăr*¹⁹⁰ (Cl, Cti, De, Dri, Fe, Gş, Hír, Hş, M, Rz, Su, Şş) şi *záibără* (Bez, Boh, Cz, Dra, LD, MC, Ráz, Ve).

Uneori apar şi variante fonetice de tipul: *záibír* (GBi), *záibor* (Ppo), *záibur* (St), *záidor* (Vş), *záibră* (St), *záibru* (Nz), *zéiber* (Zr), *záibál*¹⁹¹ (M) şi *jaibăr*¹⁹² (Ct).

Rar apar şi denumiri pentru alte varietăţi hibride cum ar fi: *castél*¹⁹³ (Bah, Bda, Brt, Co, Cti, Er, Fl, J, Ll, Sil), *castelă* (Co, J), *poamă castelă* (Dă, Pc), *castelús* (Cş) şi *castelăş* (MD) pentru francezul *Castel*; *gámă*¹⁹⁴ (Ct), *poamă gámă* (CJ), denumirea pentru varietatea *gamy*¹⁹⁵; *concord*¹⁹⁶ (Bec, Ha), *concordie* F(s), *concordă* (G), *concúrd* (Si), *conucórd* (SP, Tom; cf. fr. *Concord*).

Pentru varietatea *ananas*¹⁹⁷ (cf. fr. *ananas*; Ag, Bi, Bn, Cl, Cz, Di, In, MD, NZ, Pni, Plu, Suh, Tp, Vă, Vd, Ză) au fost înregistrate variante formate prin: disimilări vocalice (*anănós*, Bez; *anonás*; Bd; *anunás*, Ft, Gr), diferenţieri (*arnanás*, Oł, Pop; *anlanás*, Şi), alereză (*nanás* şi *nanásă*, Ct, In), haplologie (*anás* şi *anásă*, PM, SM). Rar apar formele: *ananos* (Te, Ur), *ananasă* (Ll), *ananoásă* (Ur), *anaás* (Ct). În câteva cazuri cuvântul de bază este urmat de un adjectiv: *ananas roş* (Ghe), *ananas negru* (IC), *ananasă neagră*¹⁹⁸ (Di).

Pentru *aramón*¹⁹⁹ (cf. fr. *aramon*; Ig, RN) s-au înregistrat forme datorate unor asimilări consonanlice (*aramór*, In, Vd), disimilări vocalice *arămón*²⁰⁰, Na; *arumón*; Db), propagări (*aramórñ*, CM), metateze (*aranóm*; Tp) sau diferenţieri (*arnamón*; Sc; *arlamón*, Oł).

Hibridul *Ferdinand de Lesseps*²⁰¹ e întâlnit cu numele de *feridinánt* (Cz, II), *ferdinándă* (Cj) şi *poama lui Ferdinand* (Mg). S-a impus însă o creaţie

¹⁸⁷ VVA, VII, 175—182; LC; DPD, 10—26; BS, 49; BH, 9—26; TS, 13—16; CH, 23; FME III; GH, 10; LTR, IX.

¹⁸⁸ BD, 183.

¹⁸⁹ *Ibidem*.

¹⁹⁰ Forma este atestată în Oltenia, la Caracal (LR IX, 2, 20); GLOSAR, OL, 126; BD, 183.

¹⁹¹ BD, 183.

¹⁹² BD, 182.

¹⁹³ VVA, VII, 154—158; LC; DPD, 27—37; BH, 71; TS, 13, 15; FME, III.

¹⁹⁴ GLOSAR, OL, 81.

¹⁹⁵ BT, 424; PV, 10; TV, 37; BV, 82; CH, 22—23; FME, II.

¹⁹⁶ NV, 22; BVV, 48; VVA, VI, 178—182; TV, 13.

¹⁹⁷ DV, 10; DS, 38; VIN, 147; GLB, 14; CA, 402; GLOSAR, OL, 3.

¹⁹⁸ GLB.

¹⁹⁹ VVA, VI, 293—321; BT, 425; PV, 10; BV, 83; TS, 13; FME, I; CA, 402.

²⁰⁰ BD, 182.

²⁰¹ AP, 25; TS, 13; CH, 23; CNS, 279; Amp. IV, 477.

semantică pe teren românesc, *fragă*²⁰², datorită gustului pe care îl au acești struguri (Bdn, Boz, Bru, Nz, Pș, Răz, Să, Tp, Tre, Tș, Uch și în toate localitățile din județele Iași și Botoșani) și o serie de derivate și compuse de tipul: *frăghie* (Bgd, CV, Să, SM), *fraguică* (CM, Ms), *frăgulie* (Dă), *frăghie* (Bud), *frăgușoară* (Ms), *poama frăgului* (Cm, Lr), *poamă frag* (Hn), *poamă fragă*²⁰³ (Iași, Botoșani).

De multe ori cuvântul este însoțit de un adjectiv: *fragă albă* (Ag, Bda, Cș, Cuc, F, Fs, MC, Păș, Pl, Sîr, Șe, Țn, Vc, VT), *fragă neagră* (Ag, Bda, Cș, F, Fs, MC, MD, O, Păș, Pl, Sch, Sîr, Șe, Țn, Vc, VT), *fragă galbenă* (DM), *fragă verde* (DM), *fragă roșie* (Cuc, Țn).

În câteva localități, datorită determinantului *strugure* apar denumirile: *frag* (Cga, Dri, Ili, Rn, Vic), *frag negru* (Dri, Gș, Pun, Rz) și *frag alb* (Cl, Gș, Pun).

IV. CUVINTE DE PROVENIENȚĂ MAGHIARĂ

*Cadărca*²⁰⁴ (cf. magh. *Cadarca*) este întâlnită cu acest nume la Cotnari, Huși și în județul Iași (Frm, Md). I se mai zice *cadărgă*²⁰⁵ (Crs, Pd), *gadărcă* (DI, Pă) și *gudărcă* (Pb, Pe), *gadărgă* (FI), *cardărcă* (Gj), *cadărcă neagră*²⁰⁶ (Md).

Termenul *furmint*²⁰⁷ (cf. magh. *furmint*) e răspândit în centrul Transilvaniei și în zonele viticole ale Moldovei cu excepția Cotnariului. De cele mai multe ori, se confundă cu *grasa*. În Moldova i se zice *formét* (Mr, Vc), *furmint* (Bi, Co, Cm, M, Oc), *formint* (H), *furimint* (GB), *fortmint* (Dș), *poamă formintă* (Mt), *furmîng* (Cl), dar și *șîpón* (Eu), *jîpón* (Dd), *șîpón*²⁰⁸ (Cm; probabil o infleunță din Iugoslavia, unde *furmintului* i se zice *șîpón*), *tókay*²⁰⁹ (Gîl) și *poamă de tokay*²¹⁰ (Coș).

Alături de aceste cuvinte împrumutate apar și denumiri care reprezintă traduceri ale numelor unor soiuri maghiare (*Regina viilor*, *Perla*).

*Regina viilor*²¹¹ (soi de dată recentă creat în Ungaria în anul 1916) o găsim răspândită în foarte puține localități. Datorită culorii boabelor și

²⁰² CH, 23. Termenul nu este răspândit numai la Dealul Mare, așa cum afirmă autorul.

²⁰³ NI, 56.

²⁰⁴ BT, 428; GV, 44; KsC, 326; PV, 10; TS, 12; TV, 37; BBH, 170; BIV, 292; CNS, 138; CA, 307; Amp. II, 273; OV, 241; CJ, 50; CtAx, 47; BD, 182; CVS, 257.

²⁰⁵ ȘV.

²⁰⁶ FME III, 407; Amp. II, 273; CtAx, 47.

²⁰⁷ BT, 428; GV, 44; AP, 21; RVV, 125; TS, 12; TV, 37; BBH, 171; FME, II, 627; ER, III, 407; LTR, VIII; CA, 334; Amp. II, 605; DER, II, 482; HUȘI 95; BD, 182; CVS, 264.

²⁰⁸ CA, 334; Amp. II, 605.

²⁰⁹ CS, 108; CNS, 303; CA, 334; Amp. II, 605; DPA, 115.

²¹⁰ LM, 93.

²¹¹ TV, 37; K; BIV, 268; CNS, 584; CA, 186; Amp. III, 403; DSM, 8; OV, 233; MC, 49; CJ, 47; DGS, 12; HUȘI, 78; CVS, 208.

faptului că se coace devreme e numită *țimpurie de aur*²¹² (Av, Mă, Lj), *aurită* (Cn), *poamnă de aur* (Corl, Tă), *țimpurie* (Md), *vărătică mare* (Ci).

Se deosebește de celelalte varietăți prin forma aparte a strugurilor (mărime și culoare) și de aceea i se mai spune *poamnă aleasă* (Ct, Ma), *aleasa viilor*²¹³ (Ct, Eu, Dd, H), *regină* (Gs, Mg), *poamnă regină* (Bn), *regina viilor* (Ben, Cl, Cir, Ct, De, Fs, Ic, Oc, Tăl, Vc), *regina vii* (Hir).

*Perla*²¹⁴ (Bíz, L, St, Sn, Tp), *perla de Csabá* (Ct, Dd, H), *poama perlă* (Co), *perla țimpurie* (VI), *poama csabá* (Eu), *ciába*²¹⁵ (Ct) și *poama ciábă* (Dd) denumesc varietatea maghiară (*muscal*) *perla de Csabá*²¹⁶.

Prin anchetele indirecte s-au obținut următoarele denumiri: *perla de sabá* (Ig), *perla de sába* (De), *perla de șeába* (Cuc), *perla de csába* (Su), *perla de șavá* (Sn), *perla de csábo* (Btș), *perlă csábă* (Lț, Oc), *perla de șába* (Căl, Cm).

Pentru maghiarul *honigler*²¹⁷ au fost înregistrate variantele: *ónigler* (Eu), *hónigler* (Dd), *onigler* (Ct).

V. CUVINTE DE PROVENIENȚA GERMANĂ

Varietatea de struguri *Riesling*²¹⁸ (cf. germ. *Riesling* „vin de Riesling“) este răspândită în toată Moldova cu acest nume și nu se face deosebire între *rieslingul de Rin*²¹⁹ (originar din Germania) și cel *italian*²²⁰.

I se zice: *risling* (Bă, Bău, Bîrn, Bol, Bș, Căl, Cl, Cmä, Cru, Cuț, De, Dbr, Ds, Fs, Ge, Her, Hs, IC, Ig, Mic, Ml, Mz, On, Os, Păș, Per, Prun, Sil, Sș, Vc, Vj, VMă, Vv, Ză, Zr), *rislind* (Er), *răzlind* (Gc), *răslind* (Ml), *rižling*²²¹ (Ru), *résling*²²² (Btș, Cga, Cm, Dm, Fim, J, LD, Md, Pni, Ra, Run, Rz, Si, Sm, Tp, Uc, Vș), *rezling* (Ax, O), *resting* (Boh), *răzling* (Cg), *răsling* (Ci), *risling italian* (Cer, Cmä, Fa, Lț, Oc), *risling de Rin* (Oc), *résling de Rin* (Eu), *risling nemțesc* (Ct), *risling alb* (MnS, Sch), *răslind* (Cga), *răzlind* (Cm).

²¹² CA, 186.

²¹³ CNS, 584; CA, 186; Amp. III, 403.

²¹⁴ CA, 182.

²¹⁵ BD, 182.

²¹⁶ AP, 26; RVV, 126; TS, 20; ER, III, 407; MV, 106; BDV, 75; BIV, 268; CA, 181; Amp. II, 183; DSM, 7; DPA, 62; MC, 48; DER, III, 717; CJ, 46; HUȘI 39; GO, 97; CVS, 204.

²¹⁷ TS; FME, III, 89; CNS, 370, CA, 282; Amp. II, 721; GO, 97; CVS, 250.

²¹⁸ PS; BT, 430; B, 590; NI; PV, 10; DRg; TS, 15; BV, 74—78; CD, 53; BIV, 299; CNS, 591; CA, 343.

²¹⁹ PS; GV, 44; ER, III, 407; RVV, 124; BIV, 301; CNS; 588; CA, 343; LTR, XV; Amp. III, 455; DER, IV, 148; GO, 97; CVS, 270.

²²⁰ PS; GV, 44; BV, 78; ER, III, 407; CD, 53; MV, 119; BDV, 91; BIV, 55; CNS, 591; LTR, XV; CA, 341; Amp. III, 425; OV, 238; DER, IV, 148; CJ, 50; HUȘI, 39; GO, 97; CVS, 269.

²²¹ BM, 360.

²²² BM, 182.

Termenul *traminer*²²³ (cf. germ. *Traminer*) se întâlnește numai în zonele viticole din județele Galați și Iași (Birn, Cga, Cm, Oc, On, Td). Uneori apar și formele *tramin*²²⁴ (Bel, Fl, Rș), *trámner* (Ct), *tramim*²²⁵ (BD), *traminer roz*²²⁶ (Băd), *traminer roș*²²⁷ (Boj), *traminer alb*²²⁸ (Cșt), *tramin roșu*²²⁹ (Hs).

*

Imediat după apariția filoxerei, soiurile nobile de struguri și hibridii au căpătat denumiri create numai pe terenul limbii române, în special formații adjectivale sau substantivale (nume de arbori, plante, diverse obiecte). Cu timpul, în zonele viticole și rar în alte zone, s-a impus numele aproximativ științific, care a suferit pe terenul limbii române transformări de natură fonetică, morfologică și semantică.

Majoritatea neologismelor din terminologia viticolă, pentru că au apărut recent, păstrează încă aspectul grafic al limbii din care provin, dovadă că nu au putut intra în limba română decât prin scrieri, prin tratate de viticultură și ampelografie. Ele sînt reproduse exact, fără modificări fonetice, citindu-se așa cum se scriu: *alicante*, *ananás*, *aramón*, *bicáne*, *castét*, *cabernét*, *merlót*, *pinót*, *riesling*, *séibel*, *selección* ș. a.

Altele redau exact (sau aproximativ exact) pronunția din limba de origine și se datoresc, în bună parte, specialiștilor din centrele viticole, care pronunțau corect cuvîntul nou: *alicánt*, *ananá*, *aramó*, *bicán*, *bordó*, *caberné*, *cuđer*, *merló*, *muscadél*, *risling*, *savinión*, *selecsión*, *șardoné* ș. a.

Cîteva neologisme s-au adaptat potrivit unor schimbări fonetice generale (condiționate și necondiționate), cu caracter sistematic, unor norme specifice limbii române; în mod normal sînt prezente fonetisme moldovenești: închiderea vocalelor finale (*alicántă*, *muscătă*, *merlótă*), fricativele *ș*, *ș* (*șaiús*) etc.

În fine, datorită faptului că neologismele au suferit o serie de *accidente fonetice*, modificări de sunete „în condiții speciale, sub influența altor sunete apropiate sau depărtate“, fără „caracter sistematic“, schimbări „care afectează“ *sunetele și fonemele*²³⁰, se potrec frecvente asimilări vocalice (*merlét* față de *merlot*, *alegoté* < *aligoté*), asimilări consonantice (*clintól* < *clinton*, *carernét* < *cabernet*), disimilări vocalice (*anonás* și *anunás* < *ananas*), disimilări consonantice (*clintór* < *clintón*), propagări (*aliclántă* < *alicante*, *razarchie* < *razachie*), diferențieri²³¹ (*arnamón* < *aramon*), la

²²³ LM, 93; AFP; AP, 22; TS; TV; BV, 79; BBH, 177; FME, V, 687; ER, III, 407; PSS, 123; CS, 123; MV, 120; CA, 352; Amp. III, 641; DPA, 120; DER, IV, 699; HUȘI, 90—95; CVS, 272—273.

²²⁴ BD, 182.

²²⁵ CS, 123; CA, 352; Amp. III, 641.

²²⁶ BDV, 96; CNS, 661; CA, 352; Amp. III, 641; OV, 239; CJ, 51.

²²⁷ BIV, 304.

²²⁸ BDV, 96.

²²⁹ Amp. III, 641.

²³⁰ Florica Dumitrescu, *Introducere în fonetica istorică a limbii române*, București, Editura științifică, 1967, p. 29.

²³¹ Se întâlnește mult mai des tipul de diferențiere numit de Sextil Pușcariu *despicare* (cf. *Limba română*, II, *Rostirea*, București, 1959, p. 119—126).

care se asociază adesea etimologiei populare (*poama de la vară, mușcăla lui Olonel, (poamă) buchél < bouschet, hotělă < Othello, jachétă < Jacques ș.a.*

Prin alte accidente, cum ar fi afereza (*ligoté < aligoté, lintón și lintónă < clinton*)²³², anaptixa²³³ (*conucórd < concord, furimint < furmint, gamiză < gamză*), apocopa (*tramîn < traminer*), epenteza (*muscát < muscat, fortmint < furmint*), metateza (*carbenét < cabernét*), formele înregistrate în graiuri se îndepărtează din punctul de vedere al aspectului fonetic de cuvintele din care provin.

În ceea ce privește morfologia, semnalăm trei cazuri mai importante de adaptare a neologismelor: adaptările de gen (prin moțiuni și sufixe), aglutinarea și elipsa.

Moțiunea apare datorită acordului de gen al substantivului determinat (care reprezintă un adjectiv al substantivului de bază) cu substantivul generic *poamă*: *afúză < afuz, alicántă < alicant, ananásă < ananas, aramónă < aramon <*, *bicánă < bicán, cabernétă < cabernet, castélă < < castel, castétă < castet, ceaișă < ceauș, clintónă < clinton, concórdă < < concord, merlótă < merlot, frâncă < franc, mișhétă < mișchet, mișhétă < mișchet, muscátă < muscat, noáhă < noah, nohánă < nohan, novácă < novac, pinótă < pinot, terásă < teras*).

Sufixe. Majoritatea sufixelor sînt diminutive feminine și ele se adaugă unui termen adaptat fonetic, trecut în categoria substantivelor feminine (de ex., *merlót* a trecut prin faza *merlótă* pentru a ajunge la *merlofícă*). Cele masculine s-au adăugat direct termenului adaptat, simțit ca substantiv masculin în funcție de terminație.

Iată, în ordine alfabetică, lista celor mai întrebuițate sufixe :

-aș : *castelăș < castél*

-(e)ancă : *aligoleáncă < aligoté, ceasláncă < ceaslă, șardománcă < < șardónă*,

-easă : *merloteásă < merlótă*

-ească : *merlotească < merlótă, ceaușească < ceaișă*

-(u)ică : *merlofícă < merlótă, ceaușică < ceaișă, ceoșică < ceaișă, terășuică < terásă*

-ină : *alicanțină < alicántă, muscatină < muscátă*

-iță : *rújiță < rújă*

-uc : *ceaușluc < ceaiș*

-uță : *cudercuță < cudercă, gairăduță < gairădă*

-uș(ă) : *casteluş < castél, casteluşă < castélă*

Aglutinarea²³⁴ apare cu totul întâmplător și e întâlnită numai în cazul

²³² Afereza nu este numai pierderea unei vocale inițiale, ci, în general, pierderea unui sunet sau a unui grup de sunete.

²³³ Anaptixa se produce, de obicei, prin dezvoltarea unei vocale între laterală sau nazală și consoană (sau grup de consoane) și laterală sau nazală.

²³⁴ Fenomenul, aproape inexistent în limba română, are drept rezultat obținerea unui nou termen din două sau mai multe cuvinte distincte la origine (cf. Fernando Lázaro Carreter, *Diccionario de términos filológicos*, Madrid, 1968).

unor termeni care în limba franceză formează compuse ce denumesc o singură varietate de struguri. În limba română părțile compusului au fost simțite ca termeni de sine stătători; datorită și neînțelegerii sensului cuvintelor s-a ajuns la forme ca: *alibûș* și *alicanbûș* < *alicante* + *bouschet* (*bouchet*), *pinâr* < *pinot* + *noir*, *cabernfrânc* < *cabernet* + *franc*, *pinosârd* < *pinot* + *chardonnay*.

În sfârșit, elipsa se realizează prin omiterea primului element al compusului (*bușét* și *buschét* < *alicante Bouschet* (*Bouchet*), *franc* > *cabernet franc*, *savinión* < *cabernet sauvignon*) sau celui de-al doilea (*afûz*, -ă < *afuzali*, *alicánt* -ă < *alicante bouschet* (*bouchet*), *cabernét*, -ă < *cabernet sauvignon*).

Apreciind frecvența cuvintelor de diferite origini trebuie consemnat faptul că, în special, cuvintele vechi turcești se întâlnesc în zone mari (*razachie*) sau pe arii compacte mai restrinse (*ceauș* în regiunea Iași — Cotnari), că denumirile pentru varietățile *delaware*, *terras*, *couderc*, *gaillard* și *seibel* sînt răspândite în majoritatea localităților din Moldova, iar altele, cum ar fi *noah* (cu variantele *nohan* și *nova*) și *castel*, apar mai des în județele Bacău, Neamț și respectiv Botoșani.

Pentru unele cuvinte străine semnalăm apariția unui termen generic aparținînd limbii comune, care înlocuiește un termen special (*turcească* pentru *ceauș*).

Folosite ca denumiri pentru soiuri de struguri au căpătat sensuri noi o serie de împrumuturi mai vechi turcești (*abrâș*, *cicică*, *cimsir*). Tot aici trebuie amintite și câteva cuvinte ucrainene care numesc (în unele localități din jud. Botoșani) numai soiuri de struguri și nu circulă cu sensul pe care-l au în limba de origine (poamă *silvă* < ucr. *sliva* „prună“, poamă *aiivă* < ucr. *aiva* „gutuie“ etc.).

Cuvintele intrate în limba română prin contactul direct cu vorbitorii din țările vecine sînt rare. Ele, în special cele de origine maghiară, sînt rezultatul unor relații de natură economică și au pătruns în limba noastră, într-o perioadă mai veche, ca sinonime ale unor cuvinte existente deja în limbă (*furmintul* denumește *grasa*) sau, într-o fază mai recentă, ca termeni care denumesc noțiuni noi (ex.: *honigler*).

Analiza întregului material luat în discuție duce la concluzia generală că influența cea mai bine reprezentată este cea franceză. Ea cuprinde o arie vastă în subdialectul moldovenesc și numai denumirile pentru varietățile *alicante bouschet*, *bicane*, *chardonnay*, *muscadelle*, *selection*, *carrière* se întâlnesc izolat. Celelalte cuvinte (numirile pentru varietățile *aligoté*, *cabernet*, *chasselas*, *couderc*, *delaware*, *gaillard*, *muscal*, *noah*, *ottonel*, *pinot*, *seibel*) au o circulație mult mai mare și sînt cunoscute aproape în toată Moldova (excepție fac regiunile neviticole).

Celelalte influențe străine (turcă, slavă modernă, germană, sau maghiară) rămîn periferice. Dintre acestea, câteva cuvinte formează zone compacte numai în anumite regiuni (ex.: *ceauș*), iar cele mai multe se întâlnesc izolat (*cadârcă*, *furmint*, *traminer*). Excepție face doar cuvîntul *razachie*.

În fine, trebuie subliniat faptul că o bună parte din materialul lexical al acestei lucrări nu este înregistrat de nici un dicționar al limbii române,

deși multe cuvinte sînt cunoscute de marea majoritate a vorbitorilor (varianțele pentru *aligoté, chasselas, merlot, cabernet, pinot, delaware, gaillard, fûrmînt, cadarcă, riesling* ș. a.).

SIGLE ȘI ABREVIERI²³⁵

- ACP = D. Andronicescu, V. Cociu, I. Poenaru, *Soturi noi de viță de vie, în Soturi noi de legume, pomi și viță de vie introduse în cultură*, București, Editura agrosilvică, 1965.
- AFP = Ambrosi și Fischer, *Catalogul pepinierilor*, Aiud, f. a.
- Amp, I—VIII = Gh. Constantinescu și colab., *Ampelografia Republicii Socialiste România*, vol. I—VIII, București, Editura Academiei, 1959—1970.
- AP = M. Ambrosi, *Podgoreanul priceput*, Craiova, 1913.
- AV = Dumitru N. Atanasiu, *Durabilitatea viilor americane altoite. Tratat practic de viticultură*, Tirgu Jiu, 1913.
- B = V. Brezeanu, *Tratat de viticultură*, ediție a 3-a, București, 1912.
- BAA = D. Bernaz, *Afuz Ali, strugure de masă*, în „Viața agricolă”, 1934, nr. 2.
- BBH = D. Bernaz, A. Billeau, C. Hogaș, *Tratat de viticultură*, vol. I, Huși, 1937.
- BCF = Al. Borza, *Contribuții la flora și vegetația din răsăritul României. Contribuții botanice*, Grădina botanică, Cluj, 1958.
- BD = Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, București, Editura Academiei R. S. România, 1968.
- BDV = Th. Bejan, V. Dvornic, *Viticultura*, București, Editura agrosilvică, 1954.
- BH = Iosif Bahtalovschi, *Cultură hibridilor producători direcți...*, 1920.
- BI = Gh. Băltatu, *Indicele local de producție la vița de vie (criterii în aprecierea soiurilor de viță)*, Institutul agronomic „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, în „Analele lucrărilor științifice”, București, 1957.
- BIV = A. Bulencea, *Viticultura*, București, Editura agrosilvică de stat, 1955.
- BS = Iosif Bahtalovschi, *O mică schiță ampelografică*, 1919.
- BVV = Petre Balaceanu, *Viile vechi și viile noi*, București, Tipografia „Dreptatea”, 1899.
- CD = Gh. Constantinescu, *Soiurile de viță roditoare cultivate în podgoria Drăgășani*, în *Podgoria Drăgășani*, București, 1943.
- CJ = Gh. Constantinescu, V. Juncu, *Viticultură și vinificație*, București, Editura didactică și pedagogică, 1967.
- CN = G. Crăiniceanu, *Nomenclatura româno-latină din istoria naturală*, II. *Nomenclatura botanică*, în „Convorbiri literare”, 1889—1890, vol. XXIII.
- CNS = Gh. Constantinescu, El. Negreanu, *Studiul însușirilor tehnologice ale soiurilor de viță roditoare (Vitis vinifera sativa)*, București, Editura Academiei R. P. R., 1957.
- Ct. Ax. = Gh. Constantinescu, Olga Alexei, *Les cépages roumains — Rumänische sorta vinograda*, Redacția revistei agricole, București, 1967.
- CS = Gh. Constantinescu, *Soiurile de viță roditoare întâlnite în podgoria Alba Iulia*, în *Podgoria Alba Iulia (Țara vinului)*, București, 1946.
- CVS = Acad. Gherasim Constantinescu, *Viticultură specială*, București, Editura didactică și pedagogică, 1971.
- D. Al = R. Delașorogari, *Aligoté*, în „Progresul viticol” 1912, Nr. 8.

²³⁵ Pentru alte sigle și abrevieri, vezi Ion Nuță, *art. cit.*, p. 83—84.

- DER. = *Dicționar enciclopedic român*, vol. I—IV, București, Editura politică, 1962—1966.
- DGS = V. Dvornic, L. Gheorghiu, *Soiuri pentru struguri de masă*, București, Editura agrosilvică, 1968.
- DL = *Dicționarul limbii române literare contemporane*, vol. I—IV, București, Editura Academiei R. P. R., 1955—1958.
- DPA = V. Dvornic, St. Popescu, *Ampelografia și selecția viței de vie*, București, Editura agrosilvică, 1962.
- DPO = Am. Desmoulins, *Les producteurs directs*, Paris, [1916].
- DRg = R. Deleşorogari, *Riesling*, în „Progresul viticol”, 1912, nr. 9—10.
- ER = *Enciclopedia României*, vol. III, București, 1939.
- FME = C. Filipescu, *Marea enciclopedie agricolă*, vol. I—V, București, 1937—1943.
- GH = Ing. Grigore Gorodea, *Viile hibrizi producători direcți și agrotehnica lor*, București, Editura agrosilvică de stat, 1955.
- GLB = A. Gorovei și M. Lupescu, *Botanica poporului român*, Fălticeni, 1915.
- H I—XVIII = B. P. Hasdeu, *Răspunsuri la chestionarul lingvistic*, vol. I—XVIII, 1884, mss. rom. 3 418—3 436.
- HUȘI = Ing. Ion Neamțu, ing. V. Maieavin, ing. A. D. Tudose, *Monografia podgoriei Huși. Aspecte din viticultura plaiurilor moldovene*, Direcția agricolă județeană Vaslui, 1969.
- IV = Al. P. Ionescu, *Viticultura practică*, București, 1934.
- ÎV = Gh. Constantinescu și colab., *Indrumătorul viticultorului*, București, Editura agrosilvică, 1963.
- K = A. Kaufman, *Regina viilor*, în „România viticolă”, 1940, nr. 4.
- KsC = V. Kosinski, *Coderea*, în „Progresul viticol”, 1912, nr. 12—13.
- LE = D. Theophil Lëbel, *Elemente turcești, arabești și persane în limba română*, Constantinopole—Lipsca, 1894.
- LTR = *Lexiconul tehnic român*, vol. 1—18, București, Editura tehnică, 1957—1966.
- MCS = T. Martin, *Cultura soiurilor de struguri pentru masă*, București, Editura agrosilvică, 1964.
- MM = V. S. Moga, *Manual practic de cultură a viței și fabricației vinului*, București, 1885.
- NV = T. Martin, *Viticultura*, București, Editura agrosilvică de stat, 1953.
- NP = G. Nicolescu, *Cum reconstituim viile? Principii elementare pentru reconstituirea cu vițe americane*, București, 1899.
- NV = George N. Nicolescu, *Principii generale pentru cultura vițelor americane în România*, partea I, București, 1892.
- NVS = Elena Negreanu, *Varietățile de struguri cu gust lăptos (muscat) întâlnite mai des în România*, în „România viticolă”, 1941, nr. 10.
- OV = D. D. Oprea, *Viticultura*, București, Editura agrosilvică, 1962.
- PS = Nicolae Pop. *Sădirea și cultivarea viței*, Blaj, 1904.
- PSS = I. Potec și colab., *Comportarea citorva soiuri de struguri în condițiile nefavorabile de vegetație ale anului 1955*, Institutul agronomic „Ion Ionescu de la Brad”, Iași, în „Analele lucrărilor științifice”, București, 1957.
- RP = D. Rădulescu, *Principalele soiuri de viță. Vițele românești*, în „Universul”, 1936, nr. 286, 314.
- RVV = D. Rădulescu, *Viticultură și vinificație*, ediția a II-a, Craiova, 1928.
- TA = Dimitrie Haği Theodoraky, *Amintiri din trecutul negustoresc, industrial al profesiunilor libere și meseriilor din România de dincoace de Milcov*, Editura ziarului „Viața economică”, București, f. a.
- TeS = I. C. Teodorescu, *Soiuri rare de vițe în podgoriile românești. Contribuție la ampelografia Republicii Populare Române*, în *Comunicările Academiei Republicii Populare Române*, 1959.

- TR = I. C. Teodorescu, *Soiuri de vițe cultivate în România*, București, Cartea românească, 1926.
 VB = I. Văleanu, *Bolgar (Afuz Ali)*, în „Grădina, via și livada”, 1960, nr. 6.
 VVA = P. Viala et V. Vermorel, *Traité général de viticulture Ampélographie*, tome I—VII, Paris, 1901—1910.

LISTA LOCALITĂȚILOR ANCHETATE²³⁶

Aa	= Adam, Drăgușeni, Galați	Btă	= Bolotău, Zemeș, Bacău
Ac	= Adincata, Suceava	Bte	= Botești, Neamț*
Aă	= Agăș, Bacău	Bti	= Brăești, Botoșani
Bah	= Bahna, Neamț	Btn	= Broșteni, Bahna, Neamț*
Băc	= Băcioiu, Corbasca, Bacău*	Btș	= Balotești, Stănișești, Bacău*
Băh	= Băhăceeni, Trușești, Botoșani	Bus	= Buscata, Ivănești, Vaslui*
Băr	= Bărăști, Boroaia, Suceava*	Buș	= Bălușeni, Botoșani
Băt	= Băncești, Mușenița Suceava	Bvi	= Bivolari, Dobrlăeni, Botoșani*
Bb	= Bărboasa, Onești, Bacău*	CăM	= Călugăra Mare, Măgura, oraș
Bacău
BC	= Bicaz-Chei, Neamț	Căl	= Cătămărăști, M. Eminescu,
Botoșani
Bce	= Bucecea, Botoșani	Cb	= Corbasca*
Bci	= Buhoci, Bacău*	Cca	= Cuca, Galați
Bcn	= Băcani, Vaslui	Cci	= Cotirgaci, Roma, Botoșani
Bco	= Boscoteni, Frumușica, Botoșani	Ceh	= Ceahlău, Neamț
Bda	= Buda, Copălău, Botoșani*	Cer	= Cerțești, Galați*
Bdă	= Bogdănești, Vaslui	Ceș	= Cepești, Bogdănița, Vaslui*
Bds	= Burdusaci, Răchitoasa, Bacău	Cev	= Cervicești, M. Eminescu, Botoșani
Bdu	= Buda, Răchitoasa, Bacău	Cia	= Cîrșoia, Slănic—Moldova,
Bacău*
Bea	= Braniștea, Galați	Cie	= Coroiesti, Bogdănița, Vaslui*
Bei	= Boureni, Moțca, Iași*	Ciu	= Coroiu, Tutova, Vaslui*
Ben	= Benești, Tanaeu, Vaslui*	Cir	= Cîrlomănești—Cerțești, Galați*
Bet	= Berești, Adincata, Suceava*	Cja	= Cîrja, Murgeni, Vaslui
Bgh	= Bijghir, Buhoci, Bacău*	Cl	= Clit, Arbore, Suceava*
Bgz	= Bogzești, Secuienii, Neamț*	Clu	= Calu, Poiana Teiului, Neamț
Bib	= Bibirești, Ungureni, Bacău*	Cmă	= Călimănești, Pulești, Vaslui*
Bis	= Bistricioara, Ceahlău, Neamț*	CN	= Costache Negri, Galați
Blă	= Blăgești, Bacău	Cna	= Costina, Todirești, Suceava*
Bnă	= Bodnărești, Arbore, Suceava*	Cnă	= Cornățel, Urechești, Bacău*
Bne	= Bănești, Fintinele, Suceava*	Cne	= Călinești, Bucecea, Botoșani
Boi	= Boiștea, Petricani, Neamț*	Cni	= Cotenii, Buhoci, Bacău*
Boș	= Broșteni, Drăgușeni, Suceava*	Coc	= Cocorăni, M. Eminescu, Botoșani
Bra	= Boroaia, Suceava*	Cod	= Corod, Galați
Bro	= Broscăuți, Botoșani	Con	= Concești, Botoșani
Bru	= Brusturi, Brusturi—Drăgănești,
Neamț	Corn	= Cornii, Galați*
B Su	= Bozienii de Sus, Dulcești,
Neamț*		
Bșa	= Borșani, Coșofănești, Bacău		
Bșt	= Botești, Ungureni, Bacău*		

²³⁶ După fiecare abreviere urmează localitatea (cînd sînt două nume, primul reprezintă satul, al doilea comuna; cînd este un singur nume, el reprezintă comuna) și județul. În localitățile însemnate cu * au fost făcute anchete indirecte.

Corni = Corni, Liteni, Suceava*	Har = Haret, Mărășești, Vrancea*
CoS = Cornii de Sus, Tătăraști, Bacău*	Hăl = Hălăucești, Iași
Coș = Cosești, Ivănești, Vaslui*	Hc = Hânești, Botoșani
Coț = Coțușca, Botoșani	Hcl = Heleșteni, Iași
Cră = Crăcăoani, Neamț*	Hes = Horlești, Iași
Crn = Călugăreni, Dămieniști, Bacău*	Hh = Hălmăcioaia, Racova, Bacău*
CrN = Cracău, Negru, Crăcăoani, Neamț	IHH = Hilișeu – Horia, Botoșani
Cte = Cucuteni, Iași	IHa = Horia, Roman, Neamț*
Ctr = Cotoroaia, Certești, Galați*	Hir = Hirșoveni, Ivănești, Vaslui*
CuV = Cuza-Vodă, Slobozia, Conachi, Galați*	Hom = Homocea, Vrancea
CVș = Cotu-Vameș, Horia, Neamț*	Hor = Horia, Mitoc, Botoșani*
Cvs = Crivești, Tudova, Vaslui*	Hpe = Hlăpești, Dragomirești, Neamț
Czi = Cozia, Costuleni, Iași	Hșt = Hănțești, Adincata, Suceava*
Dha = Dolhasca, Suceava	Hti = Hirțești, Mărgineni, Neamț*
Di = David, Botești, Neamț*	Hvi = Havirna, Botoșani
Dn = Dorobanți, Nișeni, Botoșani*	Hzi = Huisurez, Dămuc, Neamț
Dni = Deleni, Ion Creangă, Neamț*	IC = Ion Creangă, Neamț
Doc = Dochia, Girov, Neamț	Ie = Ilieși, Racova, Bacău*
Dof = Dofteana, Bacău	li = Igești, Blăgești, Vaslui*
Dol = Dolhești, Suceava	li = Itrinești, Mărgineni, Neamț*
Dp = Dospinești, Buhoci, Bacău*	Ior = Izvoru, Ion Creangă, Neamț,
Drg = Drăgănești, Brusturi-Drăgănești, Neamț*	Ir = Izvoare, Bahna, Neamț*
Dt = Dămieniști, Bacău*	Isa = Ibăneasa, Știubiueni, Botoșani
Dti = Drăgești, Dămieniști, Bacău*	Ișe = Ionășeni, Virfu Cimpului, Botoșani
Dja = Dumbrăvița, Ibănești, Botoșani	It = Ionășești, Nicorești, Galați
Dur = Durnești, Botoșani	Iu = Icușeni, Vorona, Botoșani
Dx = Draxini, Bălușeni, Botoșani	Ivă = Ivănești, Vaslui
Ec = Eșanca, Drubani, Botoșani*	Izv = Izvoarele, Slobozia – Conachi, Galați*
Fa = Faraoni, Bacău*	Ica = Lunca, Botoșani
Făl = Fălciu, Vaslui	Iip = Lipovăț, Vaslui
Fc = Farcașa, Neamț	Il = Lillac, Bahna, Neamț*
Fd = Fundoaia, Huruiești, Bacău*	ln = Lunca, Vinători – Neamț, Neamț*
Fi = Frumușica, Botoșani	Ipz = Lespezi, Iași
Frm = Frumușica, Mădirjac, Iași	Luc = Luceni, Victoria, Iași
Ft = Firtănești, Galați	Lup = Lupești, Mănăstirea Cașin, Bacău*
Gd = Gherdana, Tătăraști, Bacău*	Lzi = Livezi, Bacău
Gdi = Ghidion, Stănița, Neamț*	Man = Manoleasa, Botoșani
Ge = Găiceana, Bacău*	Măș = Măcișeni, Corni, Galați*
GE = George Enescu, Botoșani	MăV = Mărăști-Vale, Filipeni, Bacău
Gg = Gogoiu, Răcoasa, Vrancea*	MC = Mănăstirea Cașin, Bacău
Ghe = Gherăești, Neamț*	Mcl = Miclești, Vaslui
Ghi = Ghindăoani, Bălțătești, Neamț*	MCs = Miron Costin, Trifești, Neamț
Gid = Gidintii, Sagna, Neamț	Mgi = Mărgineni, Neamț*
Gil = Gilțești, Puiești, Vaslui*	MgS = Mogoșești – Siret, Iași
Gm = Ghermănești, Drinceni, Vaslui	Mgz = Magazia, Crăcăoani, Neamț*
God = Godinești, Bacău	Mle = Miletin. Prăjeni. Botoșani
Gor = Gorovei, Virfu Cimpului, Botoșani	Mor = Moreni, Botești, Neamț*
G S = Girlenii de Sus, Girleni, Bacău*	M P = Manoleasa – Prut, Manoleasa, Botoșani
Gu V = Gura Văii, Racova, Bacău*	Mu = Muncelu, Glăvănești, Bacău
Gzo = Grumezoaia, Hurdugi, Vaslui	Mvi = Marvila, Corbasca, Bacău*
	Ne = Negrițești, Birsești, Vrancea
	Ng = Negreni, Știubiueni, Botoșani

Ni	= Nisiporești, Botești, Neamț*	Sbo	= Slobozia, Urechestți, Bacău*
Nj	= Nereju, Vrancea	Sec	= Stănceni, Botoșani*
Nr	= Neagra, Tașca, Neamț*	Sch	= Schif, Ceahlău, Neamț*
Ns	= Nistorești, Vrancea	Sen	= Saucenița, Văculești, Botoșani
Nt	= Negrești, Vaslui	S D	= Schitu-Ducea, Iași
Nl	= Nemțisor, Vinători — Neamț, Neamț*	Se	= Săveni, Botoșani
Nz	= Netezi, Grumăzești, Neamț*	SH	= Schitu-Hadimbului, Mironeasa, Iași
Ol	= Oltenești, Vaslui	Sil	= Siliștea, Stănceni, Botoșani*
Ou	= Odobești, Secuieni, Bacău	Sim	= Simieniști, Cordun, (Roman), Neamț*
Pal	= Palanca, Bacău	Sja	= Straja, Suceava*
Pād	= Pādureni, Dobirceni, Botoșani*	Sjr	= Scljaru, Ion Creangă, Neamț*
Pās	= Pāsăteni, Trusești, Botoșani*	Spe	= Sipeni, Blăgești, Vaslui
Pch	= Pechea, Galați	Srd	= Smirdan, Suhuăru, Botoșani*
Pde	= Putredeni, Glăvănești, Bacău*	Sșe	= Stoiești, Banca, Vaslui
Pdl	= Podoleni, Borcea, Galați*	Șo	= Scărișoara, Corbășca, Bacău*
Pdu	= Pādureni, Dămieniști, Bacău*	Sșt	= Stornești, Sinești, Iași
Pei	= Podei, Comănești, Bacău*	Ste	= Străleni, Dersca, Botoșani*
Pge	= Pungestii, Vaslui	Sti	= Stroești, Tătărani, Vaslui
PI	= Podul Iloaiei, Iași	Sti	= Stințești, M. Eminescu, Botoșani
Pie	= Puiestii, Vaslui	Stu	= Siretu, Letea Veche, Bacău*
Pil	= Pildești, Cordun, (Roman), Neamț*	Sța	= Stănița, Neamț
Pj	= Prăjeni, Botoșani	Suc	= Suceveni, Galați
Plu	= Preluca, Pingărați, Neamț*	Szi	= Slobozia, Siretel, Iași
Pmi	= Pomirla, Botoșani	Șc	= Șendriceni, Botoșani
Pna	= Poiana, Grințes, Neamț	Și	= Știubieni, Botoșani
Pnc	= Panciu, Vrancea	Taș	= Tașca, Neamț*
Pni	= Poieni, Piatra Șoimului, Neamț*	Te	= Tețcani, Gherăești, Neamț*
Ppe	= Popeni, Zorleni, Vaslui*	T Fl	= Ticoș-Floarca, Tașca, Neamț*
Ppo	= Plopoasa, Todirești, Vaslui*	Ti	= Todirești, Iași
Pri	= Priponești, Galați	Tlp	= Talpa, Mihăileni, Botoșani*
Pro	= Probota, Dolhasca, Suceava*	Tre	= Todireni, Stănița, Neamț*
Ra	= Rășcani, Dănești, Vaslui	Trf	= Trifești, Neamț*
Ráz	= Rážeși, Puiestii, Vaslui*	Tța	= Tișița, Mărășești, Vrancea*
Rch	= Răchiteni, Mircești, Iași*	Tv	= Tăvădărești, Dealu Morii, Bacău*
Rde	= Rădeni, Frumușica, Botoșani	TD	= Tuțcanii din Deal, Bahna, Neamț*
Rds	= Rădășani, Suceava	TI	= Tolici, Petricani, Neamț*
Rea	= Rădeana, Ștefan cel Mare, (Gh. Dej), Bacău*	TM	= Tarna Mare, Fălțiceni, Suceava
Rec	= Recea, Ion Creangă, Neamț*	Tș	= Țibănești, Iași
Ri	= Rișca, Ripiceni, Botoșani	Ua	= Ursoaia, Ivănești, Vaslui*
RM	= Rotilești, Mici, Cimpuri, Vrancea	Uch	= Urecheni, Neamț*
Rmā	= Românești, Iași	Ue	= Ungureni, Bacău
Rom	= Roma, Botoșani	Ui	= Urșița, Mironeasa, Iași
Rti	= Rădăești, Bogdănița, Vaslui	Urs	= Ursărești, Mircești, Iași
Rt	= Rotoponești, Horodniceni, Suceava*	Ust	= Udești, Suceava
Rt	= Racovăț, Pomiřla, Botoșani	Uș	= Urlești, Corni, Galați
Run	= Runcu, Buhuși, Bacău*	Vác	= Văculești, Botoșani
Rv	= Racova, Girceeni, Vaslui*	Vel	= Vilcele, Tg. Ocna, Bacău*
RV	= Ripiceni Vechi, Ripiceni, Botoșani	Ve	= Vilcelele, Brăești, Botoșani
Sác	= Săcăleni, Poienari, Neamț*	Vet	= Vetrîșoara, Vaslui
Sbi	= Scobilțeni, Podul Iloaiei, Iași	Vf	= Viforeni, Ungureni, Bacău*
		VfC	= Virfu Cîmpului, Botoșani
		Vii	= Vișoara, Todirești, Vaslui*
		Voi	= Voinești, Vulturești, Vaslui*
		Vor	= Vorona, Botoșani

Vs	= Vascani, Ruginoasa, Iași	Vz	= Virlezi, Galați,
Vs	= Verești, Succava	Zc	= Zăicești, Bălușeni, Botoșani
VT	= Vorona — Teodru, Vorona, Botoșani*	Zh	= Zahoreni, Manoleasa, Botoșani,
Vțc	= Vițcani, Mihăileni, Botoșani*	Zt	= Zlătunoaia, Lunca, Botoșani,
Vut	= Vutcani, Vaslui	Zș	= Zănești, Neamț*

DÉNOMINATIONS POUR LES VARIÉTÉS DE RAISINS EN MODAVIE LES EMPRUNTS

RÉSUMÉ

Fondé sur des matériaux en partie inédits, provenant d'enquêtes directes et indirectes (818 localités), l'auteur met en discussion le problème des emprunts dans la terminologie viticole, des mots qui ont apparu dans la langue roumaine en même temps que les variétés de vigne importées et ont subi une série de transformations phonétiques, morphologiques et sémantiques.

Dès l'apparition du phylloxéra, les variétés nobles de raisins et les hybrides ont pris des dénominations créées seulement sur le territoire de la langue roumaine, en spécial des formations adjectivales ou substantivales (noms d'arbres, de plantes ou de divers objets). A la longue, dans les zones viticoles, et rarement dans d'autres zones, le nom approximativement scientifique a fini par s'imposer.

Les termes étrangers de la terminologie viticole ont pénétré dans la langue roumaine au cours de deux périodes. Avant la première période jusqu'aux environs de l'année 1880, apparaissent, en particulier, des dénominations empruntées à la langue turque (*ccaûș, mișchel, razachie*). Ce sont de vieux termes importés en même temps que les variétés de vigne, soit directement surtout par les tures, soit par l'intermédiaire des négociants roumains ou étrangers qui pratiquaient un commerce continué au nord du Danube.

Dans la deuxième période, après 1880, apparaissent dans la langue roumaine des termes d'origine magyare (*cadăreă, furmint*), allemande (*riesling, traminer*) et certains mots tures (*afûz-Ali, kiș-miș*) ou provenant des langues slaves modernes (*gâmză, slăvită*).

L'influence la mieux représentée est marquée par le français. Au début du XIXe siècle, apparaissent dans la terminologie viticole des mots qui dénomment des variétés de vignes nobles françaises et de grande productivité (*alicante bouschel, aligoté, bicau, chasselas, cabernet, merlot, pinot* et autres), des sortes hybrides américaines, pénétrées en roumain toujours par l'intermédiaire du français (*delaware, noah, clinton, othello*), ou des hybrides franco-américains (*castel, coudere, gaillard, seibel, terras*). Au début, ces termes nomment des variétés de vigne, ensuite la variété respective des raisins. Ils se sont imposés au fur et à mesure dans la langue et ont fini par pénétrer même dans les parlers populaires grâce aux traités de viticulture et d'ampélographie, à certaines revues de spécialité et aux agronomes des grands centres viticoles du pays.

Il importe de souligner le fait qu'une bonne partie du matériel lexical de ce travail n'est enregistré dans aucun dictionnaire de la langue roumaine, bien que beaucoup des mots appartenant à ce domaine soient connus et employés par la plupart des locuteurs (on ajoute ici les variantes pour *aligoté, chasselas, merlot, cabernet, delaware, furmint, cadăreă, riesling* et autres).